

Vydává federální ministerstvo financí ČSFR ve spolupráci se Státní bankou československou ve vydavatelství Economía, a.s. Praha

© federální ministerstvo financí ČSFR

Adresa redakce: Vinohradská 49,
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

Publishers: Federal Ministry of Finance of CSFR in Cooperation with Czechoslovak State Bank in Publishing House Economía, Prague

© Federal Ministry of Finance of CSFR

Editor's Office: Vinohradská 49,
120 74 Prague 2, CSFR

Editor in Chief: Ivan Kočárník

OBSAH

Jiří VĚTROVSKÝ: Mezinárodní finanční instituce a čs. reforma.....93

Karol VLACHYNSKÝ: Základné kategórie finančného manažmentu podniku.....101

Mojmír ONDRÁČEK: Platební bilance ve vztahu k vnitřní rovnováze, hospodářskému růstu a zaměstnanosti.....110

Finance a úvěr v zahraničí

Tomas J.F. RIHA: Vliv zavedení daně z přidané hodnoty na celkové uspořádání daňového systému v Austrálii.....126

Uprostřed čísla: Frederic S. MISHKIN: **Ekonómie peněz, bankovníctví a finančních trhů** (na pokračování - 4. část) ss. 125-152

Všechny bibliografické údaje včetně údajů o autorských právech jsou uvedeny u prvního pokračování v č. 1/91 tohoto časopisu.

Publikováno po dohodě s College, sekci vyd. HarperCollins Publishers

CONTENTS

Jiří VĚTROVSKÝ: International Financial Institutions and Our Economic Reform.....93

Karol VLACHYNSKÝ: The Basic Categories of Enterprise Financial Management.....101

Mojmír ONDRÁČEK: The Balance of Payments in Relation to Internal Equilibrium, Economic Growth and Employment.....110

Finance and Credit Abroad

Tomas J.F. RIHA: The Introduction of VAT and Its Impact on the Tax System in Australia.....126

In this issue:

Frederic S. MISHKIN: **The Economics of Money, Banking and Financial Markets** (To Be Continued - Part IV) pp. 125-152

You can find all bibliographical data including particulars on copyright in part I of the series in No 1/91 of this journal.

Published by arrangement with College, a division of HarperCollins Publishers.

Redakční rada: ing. Belo Bosák, CSc., ing. Aleš Bulíř, ing. Václav Formánek, ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., ing. Tomáš Ježek, CSc., ing. Milan Jurčeka, CSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Jaroslav Klapal, ing. Ivan Kočárník, CSc., ing. Jozef Kučerák, CSc., ing. Vratislav Kulhánek, ing. Kamil Mikulič, CSc., prom. mat. Vladimír Rudlovčák, CSc., ing. Stanislav Sourek, dr. ing. Dušan Tříška, CSc., prof. ing. Miroslav Tuček, CSc., ing. Vladimír Valach, ing. Anton Vavro, CSc., ing. Jan Velek, doc. ing. Karol Vlachynský, CSc., ing. Jan Vrba, ing. Jaromír Zahradník

DT: 339.732.4:061.1 IMF; 339.73; 339.13 (437)

Mezinárodní finanční instituce a čs. reforma

Jiří VĚTROVSKÝ*

Uplynul něco více než jeden rok ode dne, kdy ministr financí ČSFR požádal jménem vlády o obnovení členství Československa v Mezinárodním měnovém fondu a ve Světové bance. Od té doby jsme se nejen stali znovu členy těchto významných mezinárodních finančních institucí, ale získali jsme také jejich plnou podporu pro naši ekonomickou reformu; to našlo mimo jiné svůj výraz v půjčce, kterou nám počátkem tohoto roku Mezinárodní měnový fond poskytl.

Půjčka MMF

V souvislosti s touto půjčkou a také s předběžnými jednáními, která se vedou s představiteli Světové banky o dalších půjčkách na strukturální přestavbu naší ekonomiky, se znovu a znovu ukazuje, jak široký zájem má naše odborná, ale i širší veřejnost o tyto otázky. Domnívám se proto, že je účelné si znovu připomenout některé významné skutečnosti.

Vracíme-li se poněkud do nedávné historie, pak není bez zajímavosti uvést, že v době, kdy jsme znovu navazovali s MMF oficiální kontakty, nebyli jsme vedeni úmyslem získat od něho v brzké době finanční prostředky. Chtěli jsme se především stát rovnocennými partnery v mezinárodním finančním a bankovním světě a získat přístup k unikátnímu zdroji celosvětových zkušeností a znalostí v oblasti makroekonomického řízení měnové a fiskální politiky, strukturální přestavby a strategie uskutečňování ekonomické reformy. I když se to může zdát někomu paradoxní, je pravda, že to byli právě někteří významní představitelé MMF, kteří nám při prvních hlouběji zaměřených rozhovorech vysvětlovali, že je potřebné a vlastně nezbytné mít při uskutečňování ekonomické reformy možnost opřít se o dostatečné rezervy, které nelze získat bez zahraničních zdrojů. Další rozpracování ekonomické

* Ing. Jiří Větrovský, CSc., ředitel devizové finančního odboru FMF
Příspěvek byl předán redakci 27.3.1991.

reformy dalo těmto názorům plně za pravdu. Potvrdilo se znovu, že ekonomická reforma, má-li být úspěšná, musí být provedena komplexně a pokud možno rychle. Vedle procesu privatizace, která je vlastním obsahem přechodu k tržnímu hospodářství, je jeho nezbytnou součástí zejména liberalizace cen, zahraničního obchodu a běžných devizových plateb, která předpokládá existenci reálného kursu, jenž - spolu s dalšími opatřeními - by zajistil rovnováhu platební bilance. Přesněji řečeno, jde zpočátku spíše o přijatelnou míru nerovnováhy platební bilance, neboť v podmínkách chronické vnější nerovnováhy naší ekonomiky - zděděné z minulého systému - by k tomu, aby zajistila vyrovnanost platební bilance, musela být devalvace čs. měny neúměrně hluboká. Proto je použití zahraničních zdrojů na posílení našich devizových rezerv naprosto nezbytným opatřením k tomu, abychom zmírnili negativní průvodní jevy transformace naší ekonomiky na nejmenší míru.

Vedle těchto vnitřních vlivů začaly na naši ekonomiku současně působit negativně i zahraničně ekonomické faktory, a to ještě většího rozsahu. Jak uvedl ve svém úvodním vystoupení na výročním zasedání MMF a Světové banky v září m.r. vedoucí ředitel M. Camdessus, ekonomiky zemí střední a východní Evropy, mezi nimi i ČSFR, se staly obětmi "trojího šoku": (1) Zhroutil se systém zahraničněobchodních a platebních vztahů mezi členskými zeměmi RVHP a obchod mezi nimi se má dále odvíjet na bázi světových cen a platebních podmínek, včetně placení v konvertibilních měnách. Systém řízení ekonomik v těchto zemích prochází různými stupni ekonomických reforem, což v některých případech vytváří nesrovnatelné a nerovnoprávné podmínky pro vzájemný obchod a vede k jeho výraznému poklesu. Odhaduje se, že čs. obchod s východoevropskými zeměmi se v letošním roce sníží asi o polovinu. (2) Nejtěživěji na nás doléhá prudká destabilizace trhu v SSSR, a zejména omezení dodávek nafty: proti 16 mil. t nakoupených v r. 1989 se podařilo po tento rok sjednat asi jen polovinu. (3) Konečně velice negativně se na čs. vnějších hospodářských vztazích projeví i důsledky krize v Perském zálivu, a to poklesem příjmů ze zahraničního obchodu.

Všechny uvedené vlivy nasvědčovaly v závěru minulého roku tomu, že půjčka na podporu naší platební bilance by měla být poměrně rozsáhlá. Přispěl k tomu i trvalý pokles devizových rezerv, k němuž během druhého pololetí docházelo, zřejmě převážně v důsledku devalvačních očekávání našich hospodářských subjektů. První propočty a odhady naznačovaly potřebu půjčky v řádu asi 5 mld. USD. Bylo však zřejmé, že výsledná položka nemůže být jen pasívním součtem chybějících "potřeb". Základním úkolem totiž bylo a stále zůstává zahájit restrukturalizační procesy a vytvořit podmínky pro urychlený přechod k tržní ekonomice. Zahraniční půjčka sama o sobě z tohoto hlediska nic neřeší. Pouze umožňuje tento proces optimalizovat, pokud jde o jeho průběh a také o jeho ekonomické a sociální důsledky. Proto rozhodnutí o potřebném rozsahu půjčky muselo být výsledkem všech těchto úvah: měly být zajištěny zdroje na krytí rozdílu, který se nepodařilo profinancovat vlastními opatřeními, a kromě toho další část půjčky bude určena na posílení devizových rezerv státu k případnému řešení rizik, která nelze nyní předvídat.

Po zhodnocení uvedených souvislostí dospěly čs. devizové orgány po konzultaci s představiteli MMF ke společnému závěru, že předpokládaná "mezera" v platební bilanci na r. 1991 činí 2,5 mld. USD, přičemž další cca 1 mld. USD bude třeba získat na podporu devizových rezerv. Základem financování této potřeby se stala půjčka MMF. Díky mimořádnému úsilí všech zúčastněných partnerů jednání, včetně

představitelů a orgánů MMF, nám byla půjčka poskytnuta velice brzo a v rozsahu, který vzhledem k naší členské kvótě je údajně největší, jaký kdy byl členské zemi na běžný rok poskytnut. Hlavní význam půjčky MMF však spočívá v tom, že poskytuje jakousi nepřímou garanci naší platební likvidity, kterou bezpodmínečně vyžadují naši další potencionální věřitelé - Světová banka, Evropská společenství, vlády vyspělých průmyslových zemí i mezinárodní komerční banky a investiční domy.

Dne 7. ledna t.r. schválil Sbor výkonných ředitelů MMF poskytnutí úvěrových prostředků pro ČSFR v celkovém rozsahu 1 250,8 mil. SDR, což představuje v současné době asi 1,780 mil. USD.

Jde o kombinaci tří prvků:

a) pohotovostního úvěru (stand-by arrangement) v hodnotě 619,5 mil. SDR (105 % kvóty) na podporu ekonomické reformy, který lze čerpat v pěti tranších v průběhu 14 měsíců,

b) kompenzačního úvěru (v rámci tzv. Compensatory and Contingency Financing Facility) ve výši 483,8 mil. SDR, který je poskytován ve dvou částkách během tohoto pololetí na krytí zvýšených nákladů na dovoz ropy a očekávaných výpadků ve vývozu,

c) rizikového úvěru (Contingency Element), který představuje možnost čerpat další úvěrové prostředky v hodnotě až 147,5 mil. USD v případě, že by došlo k mimořádnému zvýšení cen ropy a plynu nad očekávanou úroveň.

Významnou skutečností bylo, že jsme velkou část této půjčky (celkem 762,2 mil. USD) obdrželi již v polovině ledna t.r., což nám poskytlo potřebný "polštář" pro nastartování ekonomické reformy.

Při jednání s MMF o půjčce se ukázalo, že jeho zástupci mají nemenší zájem než my na tom, abychom chybějící devizové zdroje měli ze zahraničí plně zabezpečeny. Jedině za tohoto předpokladu může být totiž celý ekonomický scénář reálným programem. Je třeba popravdě uvést, že představitelé MMF pomohli nejen potřebné zahraniční zdroje správně "vybilancovat", ale sami se i svým vlivem zasadili o získání podpory pro naši ekonomickou reformu od vyspělých průmyslových zemí skupiny 24 a od Evropských společenství. Bezvýhradná podpora MMF naší ekonomické reformě i jeho plný souhlas s prováděnou fiskální a měnovou politikou měly nepochybně rozhodující vliv na to, že dne 28. ledna t.r. schválila Rada Evropských společenství finanční pomoc pro ČSFR v rozsahu 375 mil. ECU (cca 500 mil. USD) s tím, že zbývající část do 1 mld. USD poskytnou další státy skupiny 24. Podle docházejících zpráv již řada zemí přislíbila svůj podíl (nejvíce z nich Japonsko - 200 mil. USD) a lze již nyní vyslovit přesvědčení, že celá půjčka bude v požadované výši zabezpečena.

V současné době probíhají jednání s Komisí Evropských společenství o podmínkách poskytnutí půjčky. Její čerpání se předpokládá ve dvou tranších - první po podpisu dohody a druhá po uplynutí asi šesti měsíců. Jednání s představiteli Komise ES byla poněkud jednodušší, neboť všechna důležitá opatření týkající se transformace naší ekonomiky na tržní hospodářství jsou vlastně již obsažena v programu ekonomické reformy, který byl součástí čs. žádosti o půjčku MMF ve formě tzv. Ekonomického memoranda.

Lze tedy bez nadsázky shrnout, že bez půjčky MMF by nebylo možné uskutečnit urychlenou transformaci naší ekonomiky v té podobě, jak o to usilujeme. Platí ovšem i opačný vztah: bez všestranně rozpracovaného programu ekonomické reformy by ani nebylo možné získat tak výraznou podporu - a to nejen finanční - od MMF, Světové banky a dalších věřitelů.

Podmínky půjčky MMF

Podmínky, za kterých MMF půjčuje členským zemím finanční prostředky, nejsou v Dohodě o MMF výslovně uvedeny. Poskytování půjček je pouze jednou stránkou jeho činnosti a MMF při ní plně uplatňuje zásady, které vyplývají z jeho základních cílů. Posláním MMF je podporovat rozvoj světové ekonomiky a obchodu, a to zejména dohledem na vývoj mezinárodního měnového systému, uspořádáním kursových vztahů mezi měnami a také poskytováním finanční pomoci všem členským zemím, které to potřebují k překonání dočasných potíží v platební bilanci. Smyslem těchto půjček však není dotacemi opakovaně vykrývat chybějící prostředky, nýbrž pomoci těmto zemím překonat bolestivé přechodné období nezbytné k obnovení rovnováhy s co možná nejmenšími obětmi. Vypůjčené prostředky musejí být rozhodně použity tak, aby napomohly řešení příčin platební krize, a během 3 - 5 let musí být zajištěna jejich návratnost.

* Zkušenosti získané v MMF s poskytováním půjček vedly postupem doby k vypracování souboru pravidel (tzv. "Conditionality"), který byl schválen Sborem výkonných ředitelů v r. 1952 a později (naposledy v r. 1988) dále upravován podle vyvíjejících se podmínek. Mezi nejdůležitější z těchto pravidel patří zásada, podle které MMF musí svým členským zemím poskytovat prostředky na bázi stejného zacházení a musí také respektovat jejich domácí sociální a politické cíle a ekonomické priority. Země se na druhé straně zavazují provádět takovou makroekonomickou politiku - zejména měnovou a fiskální -, která by zajistila obnovení rovnováhy a včasné splacení půjčky. Na podporu tohoto postupu musí být vypracován podrobný ekonomický program a jsou dohodnuty dílčí realizační cíle (tzv. performance criteria), jejichž plnění je podmínkou postupného (zpravidla po čtvrtletích) uvolňování úvěrových prostředků.

Uvedené závazné realizační cíle byly v případě ČSFR stanoveny v podobě limitů:

- čistých domácích aktiv bankovní soustavy, jež vymezují maximální rozsah úvěrové emise v návaznosti na očekávaný vývoj výroby, inflace a platební bilance,
- čisté zadluženosti veřejného sektoru, které představují maximální objemy bankovních úvěrů pro státní rozpočty,
- kumulativních změn čistých devizových rezerv, podle kterých nesmí úroveň devizových rezerv během roku poklesnout pod stanovenou úroveň při předpokládaném čerpání zahraničních půjček,
- zahraniční zadluženosti.

Jde vesměs o základní kritéria, která MMF v obdobných případech používá. Od členské země se kromě toho vždy očekává, že bude dodržovat základní principy MMF, tj. zejména neobnovovat praktiky pluralitního kursového systému, nezavádět restriktce do platebních a obchodních vztahů se zahraničím a realizovat průběžně další opatření, která jsou obsažena v jejím ekonomickém programu.

Jestliže v některých případech nelze z objektivních příčin stanovit závazná kritéria na celou dobu programu, zejména jde-li o delší než roční období, provádějí se spolu s MMF v dohodnutých termínech tzv. hodnocení (review), při kterých jsou zpřesňována kritéria pro další období. V případě ČSFR bylo dohodnuto, že první takové hodnocení se bude konat po uplynutí I. čtvrtletí v dubnu a další po 6 měsících v říjnu.

Z povahy úvěrů MMF vyplývá, že jejich poskytnutí i čerpání je vázáno především na důslednou realizaci opatření v oblasti makroekonomické politiky s cílem postupně

dosáhnout potřebného stupně ekonomické rovnováhy. V těch případech, kde tento proces je podmíněn transformací ekonomiky na tržní hospodářství, je úvěr MMF orientován současně i na podporu těchto kvalitativních změn v ekonomickém systému. Úvěr pro ČSFR je v tomto směru přímo "klasickým" příkladem. Jak řekl ve svém úvodním vystoupení při projednávání čs. žádosti ve Sboru výkonných ředitelů pan Jacques de Groote, výkonný ředitel naší skupiny, ČSFR na rozdíl od jiných zemí nepotřebuje v současné době *stabilizační* úvěr, neboť její hospodářství se nenachází v krizové situaci hluboké nerovnováhy. Potřebuje však nezbytně *transformační* úvěr na překonání obtíží, které se vyskytnou v souvislosti s realizací ekonomické reformy a také v důsledku kumulace nepříznivých vnějších faktorů. Mimochodem, i v tomto směru je úvěr pro ČSFR "příkladným", neboť je zaměřen na předcházení potíží, a nikoli až na jejich následné řešení, což je také jednou z důležitých zásad "conditionality".

Vzhledem k transformačnímu charakteru úvěru pro ČSFR bylo při jeho projednávání s misí MMF důležitou otázkou nejenom zabezpečení makroekonomického vývoje v určitých dohodnutých parametrech, ale i přijetí konkrétního programu realizace ekonomické reformy v hlavních jejích oblastech. Vzhledem k soustředěnému úsilí o zahájení transformačního procesu již od 1. ledna t.r. byl důležitým momentem při jednání s MMF i faktor času.

Představitelé MMF ocenili, že již od počátku r. 1990 ČSFR nastoupila cestu restriktivní fiskální i měnové politiky a postupně realizovala řadu důležitých opatření k ozdravení finančních toků v národním hospodářství. Šlo zejména o snížení přerozdělovací funkce státního rozpočtu, odbourání značné části cenových dotací, oddělení ústřední banky od komerčních bank, postupné zrealnění kursu čs. koruny a limitování úvěrové emise peněz. Opatření a postupné cíle fiskální a měnové politiky jsou také těžištěm a osou transformačního programu, který se ve formě tzv. Ekonomického memoranda stal součástí naší žádosti o úvěr MMF.

Při společném jednání zástupci MMF vysoce hodnotili program ekonomické reformy jako celek, zejména jeho komplexní přístup, a také snahu uskutečnit transformaci co nejrychleji. Vyjádřili názor, že ve srovnání s ostatními zeměmi střední a východní Evropy máme k uskutečnění tohoto cíle relativně nejlepší podmínky, a to jak ekonomické, tak i politické.

Bylo by obtížné pokoušet se hodnotit, kterým oblastem ekonomického programu byla při jednání věnována největší pozornost, neboť všechny podstatné stránky transformačního procesu jsou důležité. Ve snaze přiblížit poněkud atmosféru tohoto jednání se pokusím poukázat alespoň na některé charakteristické rysy.

Především je snad třeba zdůraznit, že všechna jednání byla velice dělná a věcná, opřená o bohatý číselný materiál a probíhala za přítomnosti našich odborníků i odpovědných představitelů z příslušných úseků hospodářské politiky.

Velice pozitivně bylo hodnoceno jednoznačné zaměření reformy na vytváření a "pěstování" trhu a s tím spojený důraz na privatizaci, její účelná kategorizace i odhodlání používat klasické i netradiční formy k její urychlené realizaci a také záměr pokračovat v úsilí o rozbíjení monopolních struktur, a to jak legislativně, tak i praktickými kroky.

Oboustranně byla vysoká priorita přiznána nutnosti urychleně narovnat cenové relace a zabezpečit jejich přizpůsobení světovým podmínkám. Bez znalosti skutečných hodnot zboží a služeb není možné racionálně podnikat. Proto liberalizace

cen zahraničního obchodu i devizových plateb pro běžné obchodní operace byly správně zařazeny hned na počátek transformačního procesu. Jsou totiž nezbytnou součástí procesu vytváření tržní ekonomiky, a proto by bylo zavádějící se snažit jejich realizaci odkládat na dobu, až bude vytvořen "skutečný trh".

Mise MMF plně sdílela naši snahu zabránit všemi vhodnými prostředky rozpoutání inflační spirály. Hlavní cestou řešení tohoto problému je jistě urychlené budování tržního prostředí. Společně však byly posuzovány i další možnosti, jak rozvíjení inflace zabránit. Velice pečlivě byla z tohoto hlediska zkoumána nezbytná míra devalvace čs. měny. Výchozí kurs, který byl stanoven jako jednotný s ohledem na současnou i očekávanou úroveň devizových rezerv, by měl být stabilizačním opěrným bodem pro naše domácí ceny. Na podporu kursu i cen byla rovněž přijata taková dočasná opatření, jako je dovozní přírážka na spotřební zboží a licenční řízení u některých "citlivých" položek vývozu. Tomuto záměru slouží i používání různých převážně dočasných forem regulace cen a také usměrňování vývoje mezd, které má v souladu s důchodovou politikou zabezpečit jejich zaostávání za růstem cen s cílem blokovat nákladový impuls pro vznik inflační spirály. Obdobná blokace z hlediska poptávky musí být zabezpečena především důslednou restriktivní fiskální a měnovou politikou.

Restriktivní makroekonomická politika má v současné době za úkol nejen působit k obnovení celkové rovnováhy v čs. ekonomice, ale zejména má současně vytvářet potřebný rámec pro uskutečňování transformačního procesu. Důsledky zpřísněné finanční a úvěrové disciplíny budou v podnikové sféře působit jako katalyzátor, který bude významně ovlivňovat rozhodování o další činnosti a perspektivách jednotlivých organizací. Tato přechodná etapa bude velice náročná z hlediska ekonomického i sociálního, neboť bude provázena nejenom změnami výrobních programů, ale v některých případech i likvidací neefektivních závodů a organizací. Na podporu hlubokých strukturálních přeměn, jimiž procházejí evropské země uskutečňující přechod k tržnímu hospodářství, je orientována i technická i finanční pomoc Světové banky.

Úvěry IBRD (Světové banky)

Často se hovoří a píše o "Světové bance" a má se přitom na mysli Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD - International Bank for Reconstruction and Development). Budeme tento vžitý termín používat také v tomto článku, i když pro úplnost je třeba upozornit, že do tzv. skupiny Světové banky náleží ještě další dvě samostatné finanční organizace: Mezinárodní finanční korporace (IFC - International Financial Corporation) a Mezinárodní sdružení pro rozvoj (IDA - International Development Association). Všechny tyto organizace slouží hospodářskému rozvoji, ale každá z nich má jiné zaměření i různé principy, na jejichž základě rozvíjí svou činnost. IDA poskytuje velice zvýhodněné úvěry pouze těm nejchudším zemím na světě, zpravidla na zlepšení infrastruktury. IFC je naproti tomu zaměřena výhradně na podporu soukromého podnikání; činí tak na komerční bázi, ve formě kapitálových vkladů, úvěrů a také technické pomoci.

Hlavním posláním Světové banky (přesněji IBRD), je napomáhat světovému ekonomickému rozvoji. Na rozdíl od MMF, který může poskytovat krátkodobé úvěry na překonání potíží platební bilance v případě potřeby všem svým členským státům,

Světová banka nabízí půjčky dlouhodobé a zaměřené na podporu ekonomického rozvoje podniků, odvětví nebo celých ekonomik, avšak pouze pro rozvojové členské země, jejichž průměrný domácí produkt na obyvatele nepřevyšuje určitou úroveň (v současné době cca 4 000 USD ročně).

Světová banka poskytuje půjčky zásadně členským zemím - anebo i přímo podnikům či bankám, avšak v tomto případě je vyžadována garance státu. Úvěry jsou sjednávány ve formě mezinárodních dohod, za obvyklých komerčních podmínek a při úrokových sazbách blízkých světovým. Jejich výhodou je dlouhodobá splatnost, dosahující zpravidla až 12 - 15 let. V každém případě však musí být zajištěna jejich návratnost; nejedná se tedy o dary, jak se někdy mylně usuzuje.

Světová banka ve své úvěrové politice dodržuje důsledně určité zásady, které jsou vesměs zaměřeny na to, aby tato forma "finanční pomoci" co nejúčinněji napomáhala efektivnímu rozvoji. Tak například Světová banka zásadně nekryje celých 100 % nákladů projektu, nýbrž vyžaduje vždy finanční účast investora, zejména pokud jde o úhradu místních nákladů v národní měně. Pokud je nezbytná také spoluúčast dalších zahraničních zdrojů, je Světová banka připravena pomoci při jejich získání. Jedná-li se o financování investičních projektů, musí být výběr dodavatelů proveden striktně na základě konkursu podle pravidel schválených Světovou bankou. Dodržení postupu podle zásad veřejné soutěže má zabránit možným případům korupce a zajistit výběr optimální nabídky, a tím i dosažení maximálního efektu celého projektu.

Původně byly úvěry Světové banky orientovány na výstavbu jednotlivých objektů a rekonstrukce oborů. V pozdějších letech, kdy otázka ekonomického rozvoje byla stále více spjata s celkovou restrukturalizací odvětví i celých ekonomik, začala Světová banka poskytovat úvěry častěji na tyto sektorové (odvětvové) účely. Těm zemím, které uskutečňují transformaci svého ekonomického systému, poskytuje banka půjčky na podporu těchto programů a zpravidla současně i na restrukturalizaci a rozvoj jednotlivých sektorů (odvětví) národního hospodářství. V tomto směru vede Světová banka přípravná jednání i s ČSFR.

Československo již navštívila celá řada misí Světové banky. První jednání navazovala úzce na mise MMF a měla za cíl seznámit se s ekonomikou naší země a později také podrobně s programem realizace ekonomické reformy. Byla organizována setkání s představiteli všech průřezových resortů a rozhovory byly vedeny jak na federální, tak i na republikových úrovních. Stejným způsobem probíhají předběžná jednání s několika sektorovými (odvětvovými) misemi Světové banky, které v posledních měsících přijíždějí do ČSFR. Jedná se zatím zpravidla o předběžné rozhovory, o zjišťování situace, potřeb, možností i priorit v jednotlivých sektorech (odvětvích) naší ekonomiky.

Nejvíce pokročila naše jednání se Světovou bankou o poskytnutí půjčky na restrukturalizaci naší ekonomiky, tj. vlastně na podporu naší ekonomické reformy (tzv. SAL - Structural Adjustment Loan). Jde v podstatě o období pohotovostní půjčky MMF, ale její zaměření má pokrývat delší časový úsek - což odpovídá rozvojovému poslání Světové banky. Z tohoto důvodu je i přístup Světové banky k podmínkám úvěru poněkud jiný, než je tomu u MMF. Nesoustřeďuje se pouze na makroekonomické veličiny, ale zejména na další proces rozvíjení ekonomické reformy. Jde o systémový, dynamický pohled ve střednědobém horizontu. Z tohoto hlediska se v současné době na příslušných resortech posuzují naše možnosti i záměry při dalším uskutečňování transformačních opatření a jsou zvažovány i náměty, které vzešly z předběžných jednání se zástupci Světové banky.

Půjčka na strukturální přestavbu má podporovat transformační proces ve všech jeho klíčových oblastech. V popředí zájmu je makroekonomický rámec stabilizační finanční a měnové politiky, jenž zahrnuje i liberalizaci cen, zahraničního obchodu a běžných plateb se zahraničím. Prioritní význam má také privatizace a vytváření podmínek pro její urychlenou realizaci cestou komercializace velkých státních podniků. I když tato půjčka (SAL) není zaměřena na řešení problémů jednotlivých odvětví, zabývá se třemi sektory, které je třeba z hlediska ekonomické reformy považovat za rozhodující. Především jde o energetiku, která má výrazný vliv na cenové relace v celé ekonomice i na platební bilanci a kromě toho je i hlavním ekologickým faktorem. Urychleně je nutné také ozdravit, rozvinout a modernizovat sektor bankovní-finanční, plně uplatnit v úvěrové politice zdravá komerční kritéria, vybudovat postupně finanční a kapitálový trh. Konečně nezbytnou součástí všech reformních opatření musí být i dobudování sociální sítě, a to jak systémem podpor v nezaměstnanosti a jiných sociálních dávek, tak především aktivními opatřeními na rekvalifikaci pracujících, zprostředkování pracovních příležitostí, zdravotní a sociální pojištění apod.

Půjčka na strukturální přestavbu by měla být rozsáhlá - předběžně lze očekávat asi 450 mil. USD, přičemž první část by měla být k dispozici již v polovině tohoto roku. Přibližně ve stejném termínu by měla být pro ČSFR připravena i druhá půjčka - na technickou a finanční pomoc (TFAL - Technical and Financial Assistance Loan). Objemově bude sice menší (50 - 60 mil. USD), její význam by však spočíval hlavně v tom, že by měla pomoci čs. podnikům i institucím financovat zadání potřebných poradenských služeb, zejména spojených s privatizací, a také vypracování koncepčních studií rozvoje podniků a oborů i čs. komerčních bank. Některé z těchto koncepčních studií a projektů by byly také podkladem k přípravě a rozpracování návrhů na přijetí půjček na restrukturalizaci jednotlivých sektorů (odvětví) národního hospodářství. Příprava těchto sektorových (odvětvových) půjček (SECAL - Sectoral Adjustment Loan) je obvykle velmi náročná a trvá zpravidla více než půl druhého roku. Práce v tomto směru již byly v ČSFR zahájeny a vedle zmíněných sektorů (odvětví) bankovníctví, energetiky a sociální péče zkoumaly zvláštní mise Světové banky také oblasti životního prostředí a telekomunikací. S poskytnutím těchto půjček můžeme předběžně počítat postupně v průběhu let 1991 a 1992. V úhrnu by všechny tyto půjčky Světové banky měly představovat úctyhodnou částku kolem 1 mld. USD. Proto by veškeré práce na jejich přípravě měly být vykonávány s vědomím velké odpovědnosti za jejich maximálně efektivní využití.

SUMMARY

International Financial Institutions and our Economic Reform

The article provides information about the negotiation between the Czechoslovak authorities and the IMF missions that resulted in a record level financial assistance provided by the IMF to Czechoslovakia with the aim to support the economic reform, the latter being both the aim and condition of this structurally oriented loan. Other terms and conditions are being explained in the context of the general conditionality policy of the IMF.

Some first results of the negotiation with the World Bank missions are mentioned, too, and some characteristic features as well as differences in the approach of the World Bank as compared with the IMF while providing credits are being explained.